

Coimisiún na Scrúduithe Stáit

An Ardteistiméireacht 2016

**Aistriúchán
Ar Scéim Mharcála**

Fisic agus Ceimic

Gnáthleibhéal

Nóta do mhúinteoirí agus do scoláirí faoi úsáid na scéimeanna marcála foilsithe

Níl na scéimeanna marcála a fhoilsíonn Coimisiún na Scrúduithe Stáit ceaptha lena n-úsáid mar cháipéisí astu féin. Is áis riachtanach iad ag scrúdaitheoirí a théann faoi oiliúint i léirléamh agus i gcur i bhfeidhm ceart na scéime. Mar chuid den oiliúint sin, as measc rudaí eile, déantar samplaí d'obair na scoláirí a mharcáil agus déantar plé ar na marcanna a bhronntar, mar mhaithe le cur i bhfeidhm ceart na scéime a shoiléiriú. Déanann Scrúdaitheoirí Comhairleacha monatóireacht ar obair na scrúdaitheoirí ina dhiaidh sin le cinntiú go gcuirtear an scéim mharcála i bhfeidhm go comhleanúnach agus go beacht. Bíonn an Príomhscrúdaitheoir i bhfeighil an phróisis agus is gnách go mbíonn Príomhscrúdaitheoir Comhairleach ag cuidiú leis. Is é an Príomhscrúdaitheoir an t-údarás deiridh i dtaca le cé acu a cuireadh an scéim mharcála i bhfeidhm i gceart ar aon phíosa d'obair iarrthóra nó nár cuireadh.

Is cáipéisí oibre na scéimeanna marcála. Cé go n-ullmhaítear dréachtscéim mharcála roimh an scrúdú, ní chuirtear bailchríoch uirthi go dtí go gcuireann scrúdaitheoirí i bhfeidhm ar obair iarrthóirí í agus go dtí go mbailítear agus go meastar an t-aiseolas ó na scrúdaitheoirí uile, i bhfianaise raon iomlán na bhfreagraí a thug na hiarrthóirí, leibhéal foriomlán deacrachta an scrúdaithe agus an ghá le comhleanúnachas caighdeán a choimeád ó bhliain go bliain. Aistriúchán ar an scéim chríochnaithe atá sa cháipéisí fhoilsithe seo, mar a cuireadh i bhfeidhm ar obair na n-iarrthóirí uile í.

Is cóir a nótáil i gcás scéimeanna ina bhfuil freagraí nó réitigh eiseamláireacha nach bhfuil sé i gceist a chur in iúl go bhfuil na freagraí ná na réitigh sin uileghabhálach. D'fhéadfadh sé go bhfuil leaganacha éagsúla nó malartacha ann a bheadh inghlactha freisin. Ní mór do na scrúdaitheoirí tuillteanas gach freagra a mheas agus téann siad i gcomhairle lena Scrúdaitheoirí Comhairleacha nuair a bhíonn amhras orthu.

Scéimeanna Marcála san am atá le teacht

Ní cóir talamh slán a dhéanamh d'aon rud a bhaineann le scéimeanna marcála san am atá le teacht bunaithe ar scéimeanna a bhí ann cheana. Cé go mbíonn na bunphrionsabail mheasúnachta mar an gcéanna, is féidir go mbeadh athrú ar shonraí marcála cineál áirithe ceiste i gcomhthéacs na páirte a bheadh ag an gceist sin sa scrúdú foriomlán bliain áirithe ar bith. Bíonn sé de fhreagracht ar an bPríomhscrúdaitheoir bliain áirithe ar bith a dhéanamh amach cén tslí is fearr a chinnteoidh go measfar obair na n-iarrthóirí go cothrom agus go cruinn, agus go gcoimeádfar caighdeán comhleanúnach measúnachta ó bhliain go bliain. Dá réir sin, d'fhéadfadh gnéithe de struchtúr, de mhionsonraí agus de chur i bhfeidhm na scéime marcála in ábhar áirithe athrú ó bhliain go bliain gan rabhadh.

Treoirlínte Ginearálta

Ba chóir na pointí seo a leanas a thabhairt chun aire i ndáil leis an scéim mharcála seo.

1. I gcásanna go leor, ní luaitear ach na focail bhuntábhachtacha, i.e. focail nach mór iad a bheith ina gcomhthéacs ceart i bhfreagra an iarrthóra go ngnóthófaí na marcanna a luaitear leo.
2. Is ionann na marcanna a luaitear idir lúibíní agus na marcanna a bhronntar ar fhreagraí neamhiomlána faoi mar a shonraítear sa scéim.
3. Is focail, leaganacha nó ráitis atá ina malairtí ar a chéile iad sin a bhfuil soladas, /, eatarthu agus tá an glacadh céanna leo araon.
4. Freagraí a dheighltear óna chéile le soladas dúbailte, //, is freagraí iad sin atá comheisiach. Ní féidir freagra neamhiomlán ó thaobh amháin den // a thabhairt san áireamh le freagra neamhiomlán ón taobh eile.
5. Níl na tuairiscí, modhanna ná sainmhínte a thugtar sa scéim uileghabhálach agus is féidir glacadh le freagraí malartacha bailí eile. Is féidir marcanna i ndáil le cur síos a ghnóthú le léaráid oiriúnach, ag brath ar an gcomhthéacs.
6. Sa chás go luaitear sin, baintear 1 mharc i ndáil leis na haonaid chontráilte a úsáid nó gan aon aonad a lua.
7. Gach uair dá dtarlaíonn botún uimhríochta sa ríomh, baintear aon mharc amháin.
8. D'fhéadfaí cealú a dhéanamh nuair a thugann iarrthóir liosta de fhreagraí cearta agus míchearta.
9. Is de réir chomhthéacs na ceiste agus na caoi a gcuirtear í agus an líon marcanna a chuirtear i leith an fhreagra ar an scrúdpháipéar a shocraítear an leibhéal mioneolais atá de dhíth le ceist ar bith. Tharlódh dá bhrí sin go mbeadh athrú ó bhliain go bliain i gcás ar bith faoi leith.
10. Tabharfar marcanna bónais ag ráta 10% de na marcanna a ghnóthaítear d'iarrthóir a fhreagraíonn na ceisteanna go léir trí Ghaeilge agus a ghnóthaíonn níos lú ná 75% de na marcanna iomlána. Agus an bónas sin á ríomh slánaítear síos, ní suas, deachúlacha i gcónaí, m.sh. athraíonn 4.5 go 4; athraíonn 4.9 go 4, etc. Baineann an tábla bónais a thugtar ar an gcéad leathanach eile le hiarrthóirí a fhreagraíonn na ceisteanna go léir trí Ghaeilge agus a ghnóthaíonn níos lú ná 75% de na marcanna iomlána.

Leathanach Bán

Coimisiún na Scrúduithe Stáit

400@10%

Marcanna Breise as ucht freagairt trí Ghaeilge

Léiríonn an tábla thíos an méid marcanna breise ba chóir a bhronnadh ar iarrthóirí a ghnóthaíonn níos mó ná 75% d'iomlán na marcanna.

N.B. Ba chóir marcanna de réir an ghnáthráta a bhronnadh ar iarrthóirí nach ghnóthaíonn níos mó ná 75% d'iomlán na marcanna don scrúdú. Ba chóir freisin an marc bóonais sin a **shlánú síos**.

Tábla 400 @ 10%

Bain úsáid as an tábla seo i gcás na n-ábhar a bhfuil 400 marc san iomlán ag gabháil leo agus inarb é 10% gnáthráta an bhónais.

Bain úsáid as an ngnáthráta i gcás 300 marc agus faoina bhun sin. Os cionn an mharc sin, féach an tábla thíos.

Bunmharc	Marc Bónais
301 - 303	29
304 - 306	28
307 - 310	27
311 - 313	26
314 - 316	25
317 - 320	24
321 - 323	23
324 - 326	22
327 - 330	21
331 - 333	20
334 - 336	19
337 - 340	18
341 - 343	17
344 - 346	16
347 - 350	15

Bunmharc	Marc Bónais
351 - 353	14
354 - 356	13
357 - 360	12
361 - 363	11
364 - 366	10
367 - 370	9
371 - 373	8
374 - 376	7
377 - 380	6
381 - 383	5
384 - 386	4
387 - 390	3
391 - 393	2
394 - 396	1
397 - 400	0

Ceist 1**Aon cheann déag ar bith****11×6****(a) Breac síos prionsabal imchoimeád an fhuinnimh.****5, 1**

ní féidir fuinneamh a chruthú ná a scriosadh / tá cainníocht iomlán an fhuinnimh (sa chruinne) seasta ach is féidir fuinneamh a thiontú ó fhoirm amháin ina fhoirm eile

...5

...1

(b) Cad é an t-aonad oibre san SI?**6**

giúl / J / méadar newton / N m

...6

[glac le meilligiúil, meigigiúil, etc ...6]

(c) I bhFíor 1 taispeántar liathróid sacair de mhais 445 g.**Cén mhais atá inti agus í scríofa ina cileagraim (kg)?****6**

0.445 (kg)

...6

[scálú de réir 10^3 chun 445000 a thabhairt ...3]**(d) Tá mais 0.143 kg i bhfón cliste.****Ríomh meáchan an fhóin.****[luasghéarú de bharr na domhantarraingthe, $g = 9.8 \text{ m s}^{-2}$]****6**

1.4014 [1.4 – 1.43] (N)

...6

[($W =$) mg ...3]**(e) Tabhair úsáid amháin a bhaintear as scáthán cuasach.****6**

díríonn sé solas / formhéadú / i bhfiaclóireacht / smideadh (a chur ort) / (do) bhearradh / (frithchaiteoir i) gceannsolas nó tóirse, etc

...6

[frithchaitheamh ...3][úsáid a bhaint as scáthán dronnach...3]

(f) I bhFíor 2 taispeántar tonnchruth.**Cén téarma a thugtar ar an bhfad marcáilte X?****6**

tonnfhad

...6

(g) Cad is brí le spré an tsolais bháin?**5, 1**

solas (geal) a scoilteadh / solas (geal) a dheighilt //

ina dhathanna (comhpháirteacha) / ina speictream / ina thonnfhad éagsúla

[5 + 1]

(h) Tá leáphointe $1085 \text{ }^\circ\text{C}$ ag an gcopar a úsáidtear i sreangú leictreach.**Cén leáphointe atá aige ar scála Kelvin?****6**

(1085 + 273 =) 1358 (K)

...6

[812 ...5]

(i) Cóipeáil agus críochnaigh an ráiteas seo a leanas faoi conas a idirghníomhaíonn luchtanna leictreacha.

“..... dhá lucht dheimhneacha a chéile ach aomann lucht deimhneach agus lucht ..... a chéile.”

5, 1

éarann //

diúltach / éagosúil / urchomhaireach / éagsúil

[5 + 1]

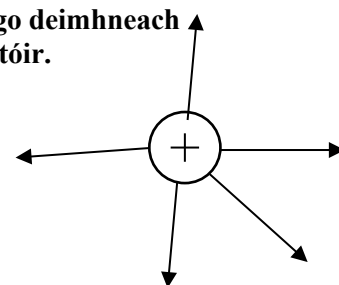
(j) Cóipeáil Fíor 3 a thaispeánann seoltóir aonraithe atá luchtaithe go deimhneach agus tarraing sceitse de phatrún an réimse leictreach timpeall ar an seoltóir.**5, 1**

treolinte réimse ag radú as seoltóir

...5

treo na dtreolinte réimse ar shiúl ón seoltóir

...1

Fíor 3**Fíor 3 críochnaithe**

- (k) Cad é an comhbhall sábháilteachta inaistrithe a fhaightear laistigh de fhlocóid trí phionna? 6
 fiús ...6
 [glac le mionscoradán ciorcaid, talmhú ...3]
- (l) Conas a d'fhéadfaí réimse maignéadach a bhrath? 6
 líomhadh iarainn / compás (snáthaid) / (freagairt ar) mhaighnéad eile (i réimse) / sraonadh cáithnín luchtaithe ...6
- (m) I bhFíor 4 taispeántar dhá fhriotóir 15 Ω agus iad treocheangailte. Cad é an luach atá ar a bhfriotáíocht éifeachtach comhcheangailte? 5, 1
 $\left(\frac{1}{R} =\right) \frac{1}{R_1} + \frac{1}{R_2} / \left(\frac{1}{R} =\right) \frac{1}{15} + \frac{1}{15}$ ...5
 $(\Rightarrow R =) 7.5 (\Omega)$ ...1
 [glac le 30 (Ω) ...3]
- (n) Tabhair difríocht amháin idir eamhnú núicléach agus comhleá núicléach. 6
 núicléis ceangailte i gcomhleá / scoilteann núicléis (móra) san eamhnú / níos éasca an t-eamhnú a fháil / dramhaíl radaighníomhach níos lú ó chomhleá / tá an t-ábhar a theastaíonn do bhreosla eamhnú níos gainne ná an t-ábhar a theastaíonn do chomhleá / cuireann comhleá fuinneamh na gréine nó na réaltaí ar fáil ...6
 [glac le 'adaimh' in áit 'núicléis']
- (o) Cad is brí le *leathré* substainte radaighníomhaí? 5, 1
 am //
 a ghlacann sé ar mheath teacht ar leath (de shampla radaighníomhach) / le gníomhaíocht (de shampla radaighníomhach) a laghdú faoi leath
 [5 + 1]

Ceist 2

(a) Sainmhínigh

(i) móiminteam,

toradh maise agus luais / mv nó mu / $m \times v$ nó $m \times u$
[toradh maise agus luais (-1)]

6
...6

(ii) fuinneamh cinéiteach, rud atá ag gluaiseacht.

fuinneamh mar gheall ar ghluaisne / $\frac{1}{2}mv^2$ / $\frac{1}{2}mu^2$
[mv^2 ...3]

6
...6

[míniú a thabhairt ar m agus v nó u (-1) fágtha ar lár ach aon uair amháin i gcuid (a)]

I bhFíor 5 taispeántar dhá liathróid snúcair mais 0.15 kg i ngach ceann díobh agus iad ar bhord mín cothrománach. Tá liathróid A ag gluaiseacht ar threoluas 0.8 m s⁻¹ i dtreo liathróid B atá cónaitheach. Tar éis an imbhuailte gluaiseann A sa treo céanna ach anois ar luas 0.3 m s⁻¹.

Ríomh

(iii) móiminteam tosaigh liathróid snúcair A

mv or mu / 0.15×0.8

= 0.12 kg m s⁻¹ (ar dheis)

[gan aonad ar bith nó aonad mícheart (-1)]

6, 3
...3
...6

(iv) treoluas liathróid snúcair B tar éis an imbhuailte

$0.12 = m_1v_1 + m_2v_2$ / $0.12 = 0.15 \times 0.3 + 0.15 \times v$ / $0.12 = 0.045 + 0.15v$ / $0.075 = 0.15v$

($v =$) 0.5 m s⁻¹ (ar dheis) / ($v =$) $\frac{1}{2}$ m s⁻¹ (ar dheis)

[gan aonad ar bith nó aonad mícheart (-1)][ceadaigh (4) as coimeád ceart fhoirmle an mhóimintim gan ríomh ar bith nó ríomh mícheart]

2×3
...3

...3

(v) fuinneamh cinéiteach liathróid A tar éis an imbhuailte.

$\frac{1}{2}m_1v_1^2$ / $\frac{1}{2}0.15(0.3)^2$

0.00675 – 0.007 J

[gan aonad ar bith nó aonad mícheart (-1)][caith le $\frac{1}{2}0.15(0.8)^2$ mar earráid (-1)]

2×3
...3
...3

(b) Tabhair dhá thoise a mbíonn tionchar acu ar an aomadh imtharraingteach idir an ghrian agus pláinéad.

mais (na gréine) / mais (an phláinéid) fad (idir na láir)

dhá cheann ar bith... 2×6

[glac le fad ón ghrian go dtí an pláinéad]

Déan cur síos, le cabhair léaráide lipéadaithe, ar thurgnamh chun an luasghéarú de bharr na domhantarraingthe g , a thomhas.

2×3, 6, 3

Eagrú an ghairis a léirítear sa léaráid

luascadán: mirleán ar crochadh, sreang //

gairias saorthitime: meall, leictreamaighnéad, comhla thógála nó ciorcad uainithe stad-tosaithe //

rud ag saorthitim; uaineadóir, titim shainithe

dhá cheann ar bith... 2×3

[gan aon léaráid - ceadaigh 3 ar a mhéad]

Modh oibre

luascadán: tomhais an t-am (a thógann sé ar mhirleán le hascalú amháin a chríochnú) / tomhais fad na sreinge //

gairias saorthitime; tomhais an t-am (a thógann sé ar an titim ón leictreamaighnéad go dtí an chomhla thógála /

tomhais an titim //

rud ag saorthitim: tomhais an t-am a thógann sé ar an rud titim ó fhos tríd an titim thomhaiste

ceann amháin ar bith... 6

Láimhseáil Tomhas/Sonraí

luascadán: faigh g ón bhfoirmle $T = 2\pi\sqrt{\frac{l}{g}}$ nó $T^2 = 4\pi^2\frac{l}{g}$ / graf (T in aghaidh $\sqrt{l}$ nó T^2 in aghaidh l agus faigh g ó fhána an ghraif //
gaires saorthitime nó rud ag saorthitim: faigh g ag baint leasa as foirmle $s = \frac{1}{2}gt^2$ / graf s in aghaidh t^2 agus faigh g ó fhána an ghraif

ceann amháin ar bith...3

Tabhair réamhchúram amháin atá riachtanach chun toradh cruinn a chinntiú.

6

luascadán: meán-am do roinnt ascaluithe / déan arís le haghaidh faid éagsúla sreinge / bain úsáid as sreang fhada / tomhas an fad go dtí lár an mhirleáin / clampáil leis an gcorc scoilte, etc. //
gaires saorthitime: meán-am do thitim cúpla uair nó an t-íos-am do thitim den fhad céanna cúpla uair / déan arís d'fhaid éagsúla titime / úsáid titim fhada / tomhas an titim ó bhun an mhill go dtí barr na comhla tógála / páipéar idir an meall agus an leictreamaighnéad, etc. //
rud ag saorthitim: déan arís é chun an meán-am nó an t-íos-am do thitim den mhéid chéanna cúpla uair / déan arís le faid éagsúla titime sainithe / úsáid stad-tosaigh leictreonach agus ní an córas stad-tosaigh de láimh, etc.

ceann amháin ar bith...6

Ceist 3

(a) Cad is brí le *hathraonadh an tsolais*?

5,1

ag lúbadh / ag athrú treo

...5

(agus solas) ag taisteal ó mheán amháin go dtí meán eile

...1

Tabhair difríocht amháin idir na coinníollacha a bhaineann le hathraonadh an tsolais agus le frithchaitheamh an tsolais.

6

frithchaitheamh: (teastaíonn) dromchla loinnreach / (teastaíonn) dromchla réidh / níl ach meán amháin i gceist, etc

athraonadh: (teastaíonn) meán trédhearcach uaidh / ní mór don gha an teorainn a bhuaileadh ar claonadh (leis an normal) / ní mór nach bhfuil an gá ingearach leis an teorainn / dhá mheán i gceist, etc

ceann amháin ar bith...6

(b) I bhFíor 6 taispeántar conair ga solais trí phríosma triantánach.

(i) Ainmnigh an feiniméan a tharlaíonn ag X.

6

frithchaitheamh inmheánach iomlán

...6

[frithchaitheamh ..... (-1)] [glac le athraonadh / scaipeadh]

(ii) Cad is brí leis an *uillinn chriticiúil*?

2×3

uillinn ionsaithe (i meán níos dlúithe)

...3

ag comhfhreagairt d' uillinn athraonta 90° / a mbeidh frithchaitheamh inmheánach iomlán mar thoradh air má bhíonn sé níos mó ná sin

...3

[tá marcanna ar fáil as dea-léaráid]

(c) Is féidir fíor-íomhánna a chruthú le lionsaí.

9,3

(i) Mínigh an téarma a bhfuil líne faoi.

(íomhá) cruthaithe le trasnú gathanna solais /

[glac le (íomhá a) chruthaítear ar scáileán]

(ii) Cén aidhm atá ag lionsa i gceamara?

chun solas a dhíriú / chun íomhánna (de rudaí ag faid éagsúla) a dhéanamh soiléir, etc

an chéad fhreagra ceart...9, an dara freagra ceart...3

(d) (i) Cóipeáil Fíor 7 agus críochnaigh í chun cruthú íomhá na frithne O a thaispeáint agus dhá gha ar bith á n-úsáid

9,3

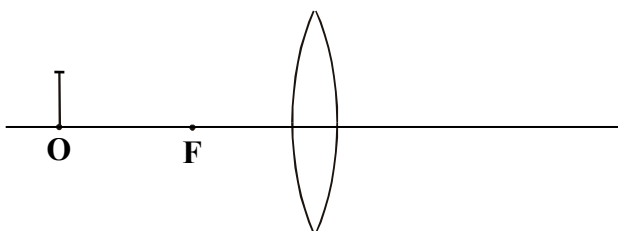
an chéad gha athraonta mar is ceart

...9

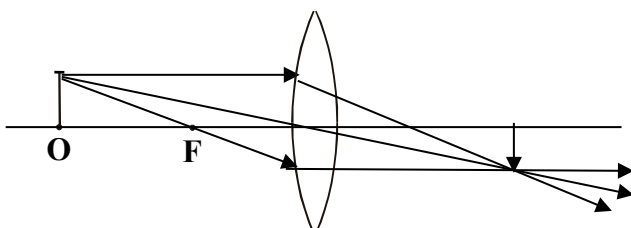
an dara ga athraonta i gceart / íomhá tarraingthe sa treo cheart

...3

[ní theastaíonn saigheada ar ghathanna]

Fíor 7

Fíor 7 críochnaithe

Tá O suite 14 cm ón lionsa a bhfuil fad fócasach 7 cm aige.

(ii) Faigh fad na híomhá ón lionsa.

$$\frac{1}{f} = \frac{1}{u} + \frac{1}{v}$$

$$\frac{1}{7} = \frac{1}{14} + \frac{1}{v} / \frac{1}{v} = \frac{1}{7} - \frac{1}{14} / \frac{1}{v} = \frac{1}{14}$$

(v =) 14 cm

[gan aonad ar bith nó aonad mícheart (-1)]

[níl gá an ríomh a thaispeáint chun marcanna iomlána a thabhairt

[cur chuige eamhnaithe / grafach inghlactha]

(iii) Déan comparáid idir méid na frithne agus méid na híomhá.
méid (chéanna)

(iv) An bhfuil an íomhá inbhéartach i gcoibhneas le O?
tá / inbhéartach

(v) Cá háit ar chóir an fhrithne a chur chun fíor-íomhá fhormhéadaithe a chruthú?
idir an fócas agus $2f$ / idir f agus $2f$ / idir 7 agus 14 (cm ón lionsa)

[glac le laistigh d'fhócas / laistigh de f / níos lú ná 7 (cm ón lionsa) ...3]

[glac le lasmuigh d'fhócas / lasmuigh de f / níos mó ná 7 (cm ón lionsa) ...3]

[bronn marcanna as eolas atá tugtha i léaráidí anseo nó mar chuid de (d) (i)]

5, 1

...5

...1

3

...3

3

...3

6

...6

Ceist 4

Sa seachtú haois déag, rinne an t-eolaí Éireannach, Robert Boyle, an coibhneas idir brú agus toirt gáis a fhiosrú.

Breac síos dlí Boyle.

5, 1

tá an brú i gcomhréir contrártha le toirt / $p \propto 1/V$ / $pV = \text{tairiseach}$ / $pV = k$ / $p_1V_1 = p_2V_2$
do mhais bhuan gháis / ag teocht thairiseach

...5

...1

Déan cur síos ar thurgnamh chun dlí Boyle a fhiosrú.

6×3

Eagrú an ghairis a léirítear sa léaráid

cainníocht an gháis sa steallaire nó san fheadán

...3

scála chun an toirt nó brú a léamh

...3

tomhas brú nó braiteoir brú

...3

[tabhair 3 (ar a mhéad) mura bhfuil léaráid ar bith ann] [tabhair 6 (ar a mhéad) mura bhfuil lipéid ar bith ann]

Modh oibre

léigh nó taifead nó glac brú /

léigh nó taifead nó glac toirt /

déan arís (le haghaidh brú agus toirt nua)

dhá cheann ar bith... 2×3

Láimhseáil Tomhas / Sonraí

tarraing graf de p agus $1/V$ nó V agus $1/p$ / tá pV tairiseach / $pV = k$ / $p_1V_1 = p_2V_2$ ceann amháin ar bith...3

I bhFíor 8 taispeántar balún ar ligeadh an t-aer as agus canna aeráil ina bhfuil aer comhbhrúite ag brú 400 kPa. Dá scaoilfí 300 cm³ d'aer comhbhrúite as an gcanna isteach sa bhalún, agus dá séalófaí ansin é, ríomh toirt deiridh an bhalúin ag brú 100 kPa ag an teocht céanna.

3×3

$p_1V_1 = p_2V_2$

...3

$300 \times 400 = 100 \times V_2 / 120000 = 100V_2$

...3

($V_2 =$) 1200 cm³ / 1.2 lítear

...3

[gan aonad ar bith nó aonad mícheart (-1)]

San ochtú haois déag, rinne an t-eolaí Francach, Jacques Charles, an coibhneas idir toirt agus teocht gáis a fhiosrú.

Breac síos dlí Charles.

5, 3, 1

tá an toirt i gcomhréir leis an teocht / tá an teocht i gcomhréir leis an toirt / $V \propto T$ /

tá $\propto V$ / V/T tairiseach / tá T/V tairiseach / $V/T = k$ / $T/V = k$ / $\frac{V_1}{T_1} = \frac{V_2}{T_2}$ / $\frac{T_1}{V_1} = \frac{T_2}{V_2}$ //

tomhaiste ar scála kelvin nó scála absalóideach //

do mhais sheasta gáis faoi bhrú tairiseach

nó

athraíonn nó laghdaíonn toirt (gáis) de réir fhachtóir 1/273ú //

do gach athrú nó méadú nó laghdú teocht faoi 1 °C //

do mhais sheasta gáis faoi bhrú tairiseach

[5 + 3 + 1]

Míníodh dá dhlí sin an gháis níos déanaí le teoiric chinéiteach na ngás.

Tabhair dhá bhonn tuisceana a bhaineann le teoiric chinéiteach na ngás.

2×6

líon mór cáithníní nó móilíní / gluaisne mhear / gluaisne randamach / gluaisne dhronlíne / imbhuailtí idir

cáithníní nó móilíní / tarlaíonn imbhuailtí faoi bhallaí an choimeádáin / imbhuailtí leaisteacha nó ní bhaineann

caillteanas ná gnóthachan fuinnimh leo / toirt dhiomaibhseach ina bhfuil cáithníní nó móilíní / achar

diomaibhseach na n-imbhuailtí / níl aon idirghníomhú idir cáithníní ach amháin le linn na n-imbhuailtí, etc

dhá cheann ar bith... 2×6

Cad is brí leis an ngás idéalach?

comhlíonann sé na gásdlíthe uile / comhlíonann sé dlí Boyle / comhlíonann sé gásdlí ainmnithe ar bith
ag gach teocht agus ag gach brú / faoi gach coinníoll

2×3

...3

...3

Líonann mól amháin den ghás idéalach ag brú caighdeánach 22.4 lítear ag 0 °C (273 K).

Breac síos an toirt a líonfadh an gás, go teoiriciúil, ag -273 °C (0 K).

toirt phointe / nialas / gan toirt ar bith

[$pV = nRT$ ....3]

6

...6

Ceist 5

(a) Úsáidtear na téarmaí seo a leanas chun *dlí Ohm* a chur in iúl:

4×3

comhréireach   tairiseach   sruth   difríocht poitéinsil

Agus na téarmaí thuas á n-úsáid, cóipeáil agus críochnaigh an ráiteas seo a leanas de *dhlí Ohm*.
 ‘Tá an ..... i seoltóir ..... go díreach leis an ..... idir a fhoircinn ag teocht .....

- sruth // difríocht poitéinsil ...3
- comhréireach ...3
- difríocht poitéinsil // sruth ...3
- tairiseach ...3

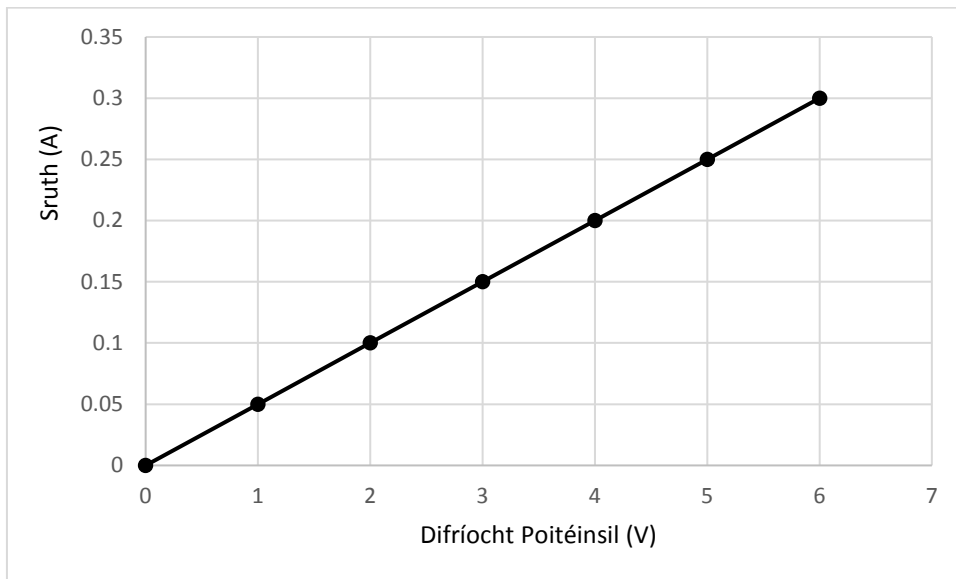
Bhailigh mac léinn na sonraí thíos chun *dlí Ohm* a fhiosrú agus seoltóir miotalach á úsáid.

5×3

difríocht poitéinsil (V)	0	1	2	3	4	5	6
sruth (A)	0	0.05	0.10	0.15	0.20	0.25	0.30

Tarraing graf (ar ghrafpháipéar) de shruth (*y*-ais) in aghaidh difríocht poitéinsil (*x*-ais).

- x*-ais lena ngabhann difríocht poitéinsil nó voltas aschuir nó *V* nó V ...3
- y*-ais lena ngabhann sruth nó *I* nó aimp nó aimpéir nó A ...3
- breactar sé phointe ar a laghad i gceart ...3
- ceangailte le líne dhíreach le hoiriúint mhaith ...3
- tríd an mbunphointe ...3
- [bronn 12 mharc (ar a mhéad) sa chás nach n-úsáidtear grafpháipéar.]

An measann tú go dtaispeánann na sonraí go ngéilleann an seoltóir miotalach do *dhlí Ohm*?
 Tabhair cúis le do fhreagra.

2×3

- tá ...3
- líne dhíreach tríd an mbunphointe ...3

(b) I bhFíor 9 taispeántar folúsghlantóir de ghrádú 1300 W agus é ceangailte de sholáthar 230 V s.a. Luaigh athrú fuinnimh a tharlaíonn agus é á úsáid. 5, 1

leictreach go //

meicniúil / gluaisne / cinéiteach / fuaim, etc

[5 + 1]

Ríomh an sruth a tharraingíonn an folúsghlantóir agus é faoi lánchumhacht. 2×3

$$P = VI / 1300 = 230 \times I$$

...3

$$(I =) 130/23 \text{ A} = 5.65 - 6 \text{ A} / 130/23 \text{ amp} = 5.65 - 6 \text{ amp} / 130/23 \text{ aimpéar} = 5.65 - 6 \text{ aimpéar}$$

...3

[gan aonad ar bith nó aonad mícheart (-1)]

Úsáideadh an folúsghlantóir faoi lánchumhacht ar feadh 2.5 uair an chloig san iomlán seachtain amháin.

(i) Cé mhéad aonad (kW h) a úsáideadh? 2×3

1.300 (kW)

...3

$$1.3 \times 2.5 = 13/4 \text{ (kW h)} / 3.25 \text{ (kW h)}$$

...3

(ii) Más é 20 cent an costas ar gach aonad, ríomh an costas atá i gceist. 6

$$3.25 \times 20 = 65 \text{ (cent)} / \text{€}0.65$$

...6

[roinnt oibre lena ngabhann fiúntas ...3]

Mínigh cén fáth a ndéantar cumhacht leictreach a tharchur ag voltais arda thar achair fhada.

Ainmnigh an gléas ar féidir leis voltas soláthar s.a. a athrú. 6, 3

coiglíonn sé fuinneamh / coiglíonn sé costais / seachnaíonn sé cailteanas cumhachta / seachnaíonn sé cailteanas teasa / ag íseal voltais cailteanas mór (teasa, fuinnimh, cumhachta) i ngeall ar fhriotaíocht / eacnamaíoch, etc //

claochladán

an chéad fhreagra ceart ...6, an dara freagra ceart...3

Ceist 6**Freagair dhá chuid ar bith.****2×3****(a) Sainmhínigh****(i) treoluas,****2×3**ráta athraithe // luas // $s \div$

...3

díláithrithe // i dtreo áirithe // t

...3

[míniú ar s agus t fágtha ar lár (-1)]**(ii) luasghéarú.****2×3**ráta athraithe // ráta athraithe // $v \div$

...3

treoluais // luais i dtreo áirithe // t

...3

[míniú ar v agus t fágtha ar lár (-1)]**Is é atá i bhFíor 10 ná graf treoluais is ama le haghaidh capaill i rás.****Tosaíonn an capall ó fhos agus sroicheann sé treoluas 16.5 m s^{-1} i 5.5 soicind agus coinníonn sé an treoluas seo sa chuid eile den rás. Téann an capall thar an gceann sprice 30 soicind tar éis dó an rás a thosú.****(iii) Cad é an t-am a thógann sé ar an gcapall an chuid den rás a ritheann sé ar threoluas tairiseach, a chríochnú?****3** $30 - 5.5 = 24.5 \text{ s}$

...3

[gan aonad ar bith nó aonad mícheart (-1)]

(iv) Bain úsáid as an ngraf chun treoluas an chapall tar éis 2.5 soicind a mheas.**6** 7.5 m s^{-1} [glac le $7 - 8 \text{ m s}^{-1}$]

...6

[gan aonad ar bith nó aonad mícheart (-1)]

Ríomh**(v) luasghéarú an chapall sa chéad 5.5 soicind den rás****2×3** $v = u + at / 16.5 = 0 + (a \times 5.5)$

...3

 $(a =) 3 \text{ m s}^{-2} / (a =) 3 \text{ m} / \text{s} / \text{s}$

...3

[gan aonad ar bith nó aonad mícheart (-1)]

(vi) an fad a rith an capall sa chéad 5.5 soicind den rás.**2×3** $s = ut + \frac{1}{2} at^2 / s = (0 \times 5.5) + \frac{1}{2} (3 \times (5.5)^2)$

...3

 $(s =) 45.375 \text{ m} /$ [glac le $(s =) 45 - 45.4 \text{ m}$]

...3

[gan aonad ar bith nó aonad mícheart (-1)]

(b) Cén chuid d'adamh d'iseatóp radaighníomhach atá éagobhsaí?**6**

núicléas

...6

Tabhair dhá úsáid a bhaintear as iseatóip radaighníomhacha.**2×6**

úsáid leighis / chun cóir leighis a chur ar ailse / diagnóis tinnis / chun sceití a bhrath / chun tiús a thomhas /

chun bia a chaomhnú / do dhátú seandálaíochta / i mbraiteoirí toite / i mbuamaí nó airm /

in imoibreoírí núicléacha nó chun leictreachas a ghiniúint, etc

dhá cheann ar bith...2×6

Le linn saghas amháin de mheath radaighníomhach, astaítear cáithníní atá luchtaithe go diúltach.**Sainaithin an saghas seo radaighníomhaíochta.****6**(radaíocht) béite / (radaíocht) β / leictreoin

...6

Tabhair dhá shlí chun radaíochtaí luchtaithe as ábhair radaighníomhacha a shraonadh.**2×3**

(úsáid a bhaint as) (réimse) leictreach

...3

(úsáid a bhaint as) (réimse) maighnéadach

...3

Cén saghas radaíochta as ábhair radaighníomhacha nach féidir a shraonadh leis na modhanna seo? 3gámaradaíocht / γ -radaíocht

...3

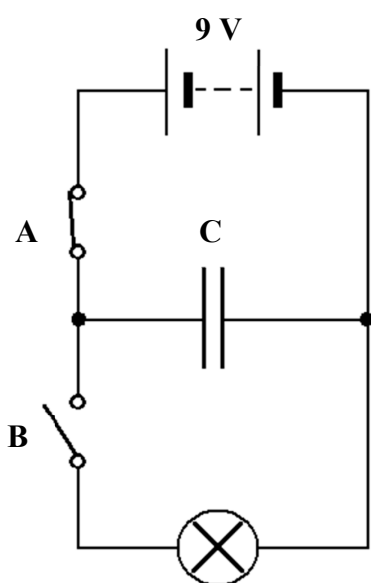

(c) **Sainmhíneadh *toilleas*.** 2×3
 cóimheas an lucht (stóráilte) // Q // tomhas ar chumas seoltóra ...3
 le poitéinseal // V // le fuinneamh a stóráil go leictreastatach / lucht a stóráil ...3
 [tagairt do lucht ...3]

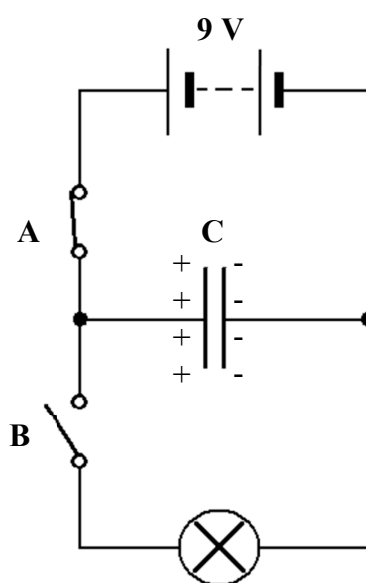
Breac síos an t-aonad toillis san SI. 6
 farad / F ...6

Cén t-airí de chuid toilleora a fhágann gur féidir é a úsáid i gciorcad an tsolais splaince i gceamara? 3
 stóráilann sé fuinneamh / stóráilann sé (fuinneamh trí scaradh an) lucht ...3

I bhFíor 11 taispeántar ciorcad a úsáidtear chun toilleoir plátaí comhthreomhara a luchtú.
Dean cóip den ciorcad agus taispeáin dáileadh na luchtanna ar phlataí an toilleora C. 2×3
 lucht dearfach ar an bpláta ar chlé ...3
 lucht diúltach ar an bpláta ar dheis ...3
 [aisiompaithe ...5]

Fíor 11

Fíor 11 críochnaithe

Cad a tharlaíonn ansin nuair a osclaíonn lasc A agus nuair a dúnann lasc B? 6
 lastar an solas ...6

Nuair a cheanglaítear toilleoir de cheallra 9 V tá lucht 1.5×10^{-6} C aige.
Ríomh a thuilleas. 2×3
 $C = \frac{Q}{V} / C = \frac{1.5 \times 10^{-6}}{9}$ ...3
 $\frac{1}{6000000} / 1.66 \times 10^{-7}$ (F) ...3

(d) I 1921, bronnadh Duais Nobel na Fisice ar Albert Einstein, a thaispeántar i bhFíor 12, as an míniú a bhí aige ar an *iarmhairt fhótaileictreach*.

Is féidir an iarmhairt a thaispeáint leis an trealamh a thaispeántar i bhFíor 13.

2×9, 6, 3×3

(i) Ainmnigh an píosa trealamh a bhfuil an lipéad A air.
leictreascóp (órdhuille)

(ii) Sainnigh miotal atá oiriúnach le haghaidh M.
sinc

(iii) Conas a ullmhaítear an miotal seo sula n úsáidtear?
greanáilte / glanta

(iv) Cén fáth a bhfuil radaíocht ultraivialait oiriúnach mar an foinse solais?
ardmhinicíocht / (fótóin) ardfhuinnimh

(v) Cad a fheictear le linn an taispeántais seo?
titeann an órdhuille nó órdhuillí / eisréimneoidh an órdhuille nó órdhuillí (tuilleadh)

(vi) Cad a deir sé seo leat faoin iarmhairt fhótaileictreach?
luchtanna diúltacha nó leictreoin scaoilte ó mhíotal (agus tarlaíonn tuilleadh eisréimnithe má bhíonn an leictreascóp luchtaithe go diúltach)
luchtanna diúltacha nó leictreoin scaoilte ó mhíotal (agus tarlaíonn níos lú eisréimnithe má bhíonn an leictreascóp luchtaithe go dearfach)

an chéad dá cheann ceart ...2×9, an tríú ceann ceart ...6, na trí cinn dheireanacha ceart...3×3

Ceist 7

Aon mhír déag ar bith

11×6

(a) I bhFíor 14 tá grianghraf de shlis sileacain. I dtábla peiriadach na ndúl, cad í *uimhir ghrúpa* na dúile sileacan (Si)?

14 / 4 / 4A

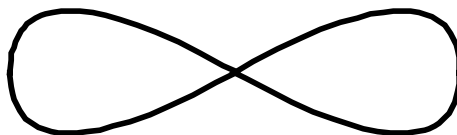
6

...6

(b) Tarraing sceitse den chruth atá ar *p*-fhithiseán.

tromán lúith ...6

6

[s fithiseán ...3]

(c) Cén saghas naisc a tharlaíonn idir dhá adamh nuair a dhéantar leictreon a thraschur as adamh amháin go dtí ceann eile?

(nasc) ianach

6

...6

(d) Tabhair airí amháin atá ag dúil thrasdultach.

miotail nó miotalach / crua / láidir / catalaigh mhaithe / cruthaítear comhdhúile, etc

6

ceann amháin ar bith...6

(e) Cé mhéad (i) prótón, (ii) neodrón, atá in adamh argóin, $^{40}_{18}\text{Ar}$?

(i) 18 //

(ii) 22

5, 1

[5 + 1]

[aisiompairthe ...3]

(f) Cóipeáil agus críochnaigh an ráiteas:

'Is foirmeacha ..... difriúla iad allatróp, e.g. diamant agus graifít, den ..... chéanna.'

fisiceach //

eilimint

5, 1

an chéad fhreagra ceart ...5, an dara freagra ceart...1

(g) Cad a tharlaíonn d'aoluisce agus é i láthair gás dé-ocsaíd charbóin?

(éiríonn sé) broghach

[glac le imoibríonn sé ...3]

6

...6

(h) Ríomh an céatadán cailciam de réir maise in ocsaíd chailciam (CaO).

[O=16; Ca=40]

(M_r =) 56

$\frac{40}{56} \times 100 = 71.43\%$

[5/7 ...5]

2×3

...3

...3

(i) Cóipeáil, críochnaigh agus cothromaigh an chothromóid seo a leanas.

$\text{Zn} + \underline{\hspace{1cm}} \rightarrow \text{ZnCl}_2 + \text{H}_2$

HCl

$\text{Zn} + 2\text{HCl} \rightarrow \text{ZnCl}_2 + \text{H}_2$

2×3

...3

...3

(j) Liostaigh na miotail seo a leanas in ord *méadaitheach* a ngníomhaíochta:

alúmanam sóidiam airgead

airgead, alúmanam, sóidiam

[glac le hord cúlaitheach ...3]

6

...6

(k) Ríomh líon na n-adamh sna 9 mól de héiliam laistigh de na balúin a thaispeántar i bhFíor 15.

[Tairiseach Avogadro = $6.0 \times 10^{23} \text{ mol}^{-1}$]

$$9 \times 6.0 \times 10^{23} = 5.4 \times 10^{24}$$

$$[6.0 \times 10^{23} \div 9 \quad \dots 3]$$

6
...6

(l) Breac síos *dli Hess*.

athrú teasa (le haghaidh imoibriú)

tá sé neamhspleách ar ord na hoibre / ní bhraitheann sé ach ar imoibreachán agus táirgí

2×3
...3
...3

(m) Ainmnigh an dá ghás a tháirgtear nuair a sheoltar sruth leictreach trí uisce aigéadaithe.

hidrigin //

ocsaigin

an chéad fhreagra ceart ...5, an dara freagra ceart...1

5, 1

(n) Tarraing struchtúr mhóilín na beinséine.

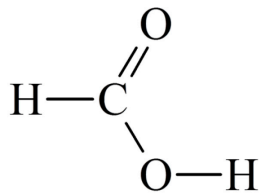
6
...6

[glac le struchtúr cioglaíheacsáin...3]

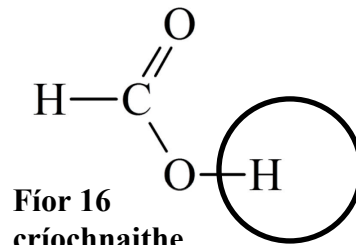
(o) bhFíor 16 taispeántar foirmle struchtúrach an aigéid mheatánóich a fhaightear i gcealga seangán.

Cóipeáil an struchtúr agus tarraing ciorcal timpeall ar an hidrigin aigéadach.

6

Fíor 16

Fíor 16
críochnaithe

...6

Ceist 8**(a) Sainmhínigh (i) uimhir adamhach**

líon na bprótón / líon na leictreon in adamh neodrach

[glac le líon na leictreon in adamh neodrach ...6][líon na leictreon...3]

6
...6**(ii) maisuimhir, dúile.**

líon na bprótón agus na neodróin (in adamh dúile) / líon na núicléóin (in adamh dúile) / líon na gcáithníní fo-adamhacha (in adamh dúile) / mais (in adamh dúile) in aonad mais adamhaí

6
...6**Breac síos (iii) uimhir adamhach atá in adamh ocsaigine, $^{16}_8\text{O}$.**

8

6
...6**(iv) Scríobh síos cumraíocht na leictreon (s, p) in adamh ocsaigine.** $1s^2 2s^2$ $2p^4 / 2p_x^2 2p_y^1 2p_z^1$

[Ceadaiigh 2, 6 ...3]

2×3
...3
...3**(b) Tá baint idir an saghas nascála i gcomhdhúil agus luachanna leictridhiúltachta na ndúl sa chomhdhúil.****Sainmhínigh leictridhiúltacht.**

aomadh coibhneasta / toise chumhacht an aomtha / toise fhórsa an aomtha

le haghaidh leictreon (i ndís chomhroinnte nó i nasc comhfhiúsach)

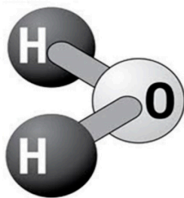
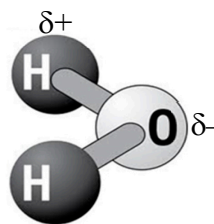
[‘coibhneasta’ nó ‘tomhas de’ fágtha ar lár (-1)][‘i ndís chomhroinnte’ nó ‘i nasc comhfhiúsach’ fágtha ar lár (-1)]

2×3
...3
...3**Bain úsáid as luachanna leictridhiúltachta (lch 81 den leabhrán *Foirmlí agus Táblaí*) chun a mhíniú cén fáth nach bhfuil an nascadh i móilín uisce comhfhiúsach íon.**(tá) difríocht i leictridhiúltacht na hidrigine agus na hocsáigine / $(3.44 - 2.20 =) 1.24 / (3.44 - 2.20 <) 1.7$

[luachanna leictridhiúltachta na hidrigine agus na hocsáigine tugtha le firinniú mícheart nó gan firinniú ar bith...3]

6
...6**I bhFíor 17 taispeántar léiriú de mhóilín amháin uisce.****Cóipeáil an léaráid i do fhreagarleabhar agus taispeáin inti****(i) an suíomh ina bhfuil lucht páirteach diúltach** δ^- nó - ar ocsáigin nó gar d’ocsáigin2×3
...3**(ii) an suíomh ina bhfuil lucht páirteach deimhneach.** δ^+ nó + ar nó gar do cheachtar hidrigin

...3

Fíor 17**Fíor 17 críochnaithe****Breac síos an cruth atá ar mhóilín uisce.**

v-chruthaithe

[glac le plánach...6]

6
...6

(c) I bhFíor 18 taispeántar dhá radharc uisce agus é ag bolgadh ar dhromchla bonn airgid. 9, 3×3

Cad is cúis leis an uisce fanacht le chéile mar a léirítear?

H-nascáil / fórsaí idirmhóilíneacha / teannas dromchla / móilíní uisce ag nascadh nó ag greamú le chéile / gníomhú ribeach / teannas dromchla

Cén fáth a bhfuil fiuchphointe an-ard ag uisce i gcomparáid le substaintí a bhfuil mórán na méide céanna ina gcuid móilíní?

tá H-nascálacha láidir (níos láidre ná fórsaí idirmhóilíneacha eile) / tá fiuchphointí níos lú ag substaintí comhfhiúsacha íon nó substaintí nach bhfuil chomh polach céanna

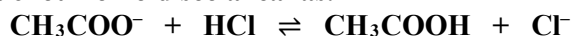
An tuaslagóir maith é uisce do substaintí atá comhfhiúsach íon?

ní hea

Mínigh do fhreagra.

gan aon fhórsaí nó aomacháin (idir uisce agus substaintí comhfhiúsacha)

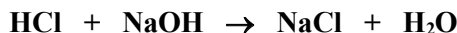
[9 + 3 + 3 + 3]

Ceist 9**(a) Cad is (i) aigéad, (ii) bun, ann de réir theoiric Brønsted-Lowry? 4×3****(i) (prótón is ea (aigéad) / H⁺ ...3
deontóir ...3
[glac le táirgeann aigéad H⁺ (iain i dtuaslagán) ...5]****(ii) prótón is ea (bun) / H⁺ ...3
glacóir ...3
[glac le táirgeann bun OH⁻ (iain i dtuaslagán) ...5]****Sainaithin****(iii) dhá bhun, 5, 1, 3
(iv) dís aigéid/buin amháin, sa chothromóid seo a leanas.****(iii) CH₃COO⁻// [5 + 1]
Cl⁻**
[lucht fágtha ar lár .... (-1)]**(iv) CH₃COO⁻ agus CH₃COOH / HCl agus Cl⁻ ...3****(b) Sainmhínigh pH. 6****(pH =) -log[H⁺] / (pH =) -log[H₃O⁺] / (pH =) -log₁₀[H⁺] / (pH =) -log₁₀[H₃O⁺] / (pH =) líude ...6
log (go dtí an bonn deich) thiúchan an iain hidrigine
[glac gan []; lucht deimhneach fágtha ar lár (-1)]****Ríomh an pH thuaslagán 0.025 M d'aigéad nítreach (HNO₃). 5, 1****(pH =) -log0.025 / (pH =) -log[H⁺] ...5
(pH =) -(-1.6020) = 1.6 ...1****(c) Sainmhínigh dí-ocsaídiú, i dtéarmaí traschur leictreon. 6****gnóthachan leictreon (atá i ndí-ocsaídiú) ...6
[ceadaigh 3 le haghaidh na bhfocal cailteanas nó gnóthachan i gcás ina bhfágtar an focal leictreon ar lár;
ceadaigh 3 le haghaidh cailteanas ocsaigine nó gnóthachan hidrigine]****Cén próiseas ceimiceach eile a tharlaíonn i gcónaí ag an am céanna le dí-ocsaídiú? 6****ocsaídiú / cailteanas leictreon ...6
[ceadaigh marcanna le haghaidh freagra aisiompaithe le sainmhíniú ar thuas]****Sainaithin an tsubstaint a dhí-ocsaídítear san imoibriú seo a leanas: CuO + H₂ → Cu + H₂O 6****CuO /Cu²⁺ / copar in CuO ...6****Cad a thabharfá faoi deara le linn an imoibríthe seo? 6****athraíonn CuO dubh / go miotal copar donn / cruthaítear gal nó braoiníní uisce ...6****Ainmnigh an próiseas leictreach a úsáidtear chun miotail a eastóscadh óna mianta.****Cé acu leictreoid ag a dtarlaíonn dí-ocsaídiú le linn an phróisis seo? 6, 3****leictrealú
catóid / diúltach
[glac le hanóid nó dearfach ...3 ar a mhéad]****an chéad fhreagra ceart...6, an dara freagra ceart...3**

Ceist 10

Agus na hearraí gloine a thaispeántar i bhFíor 19 á n-úsáid, cuireadh tuaslagán d'aigéad hidreaclórach (HCl), a raibh a thiúchan ar eolas, le toirt 25 cm³ de thuaslagán de hidrocsaíd sóidiam (NaOH) a raibh cúpla braon de táscaire curtha leis.

Is í an chothromóid don imoibriú a tharla ná:

Sroicheadh an *críochphointe* nuair a d'imoibrigh 19.6 cm³ den tuaslagán 0.18 M d'aigéad hidreaclórach leis an tuaslagán de hidrocsaíd sóidiam.

(a) Cén t-ainm a thugtar ar an saghas seo turgnaimh? 6
toirtmheascadh ...6

(b) Sainaithe na píosaí d'earraí gloine A, B agus C. 3×3
A: pípéad ...3
B: buiréad ...3
C: fleascán (cónúil) ...3

(c) Mínigh an téarma *críochphointe*. 3
nuair a bhíonn go leor aigéid nó HCl curtha leis (chun imoibriú leis an mbonn nó é a neodrú) /
nuair a athraíonn dath an táscaire ...3

(d) Conas a braitheadh an *críochphointe*? 3
úsáid a bhaint as an táscaire / athrú datha / úsáid a bhaint as méadar pH ...3

(e) Conas a rinneadh A a rinseáil lena úsáid sa turgnamh seo? 6, 3
le huisce dí-ianaithe nó driogtha //
le bonn nó NaOH
an chéad fhreagra ceart...6, an dara freagra ceart...3

(f) Tabhair réamhchúram amháin agus léamh as B á thógáil. 3
glac léamh san áit a luíonn bun an mheinisicis ar an marc / glac léamh ó bhun meiniscis / ba cheart don
bhuiréad bheith ingearach / léigh ar leibhéal na súl / bain úsáid as cúlra soladach ar chúl an scála lena
dhéanamh níos éasca é a léamh

(g) Le huisce dí-ianaithe nó le huisce driogtha amháin is cóir C a rinseáil sula n-úsáidtear sa
turgnamh seo é. Cén fáth nach bhfuil uisce sconna oiriúnach chun C a rinseáil? 6
tá neamhghlainíní san uisce sconna / d'fhéadfadh sé go n-imoibreodh substaintí san uisce sconna / d'fhéadfadh
substaintí aigéadacha nó bunata a bheith san uisce sconna / d'fhéadfadh tionchar a bheith ag uisce sconna
ar an toradh ...6

(h) Ríomh tiúchan an tuaslagáin de hidrocsaíd sóidiam a úsáideadh. 6, 3
$$\frac{V_1 M_1}{n_1} = \frac{V_2 M_2}{n_2} / \frac{19.6 \times 0.18}{1} = \frac{25 \times M_2}{1}$$

(M₂ =) 0.14 – 0.14112 (mol/l) ...3

Ansin rinneadh an modh oibre arís agus na cainníochtaí céanna d'aigéad agus de bhun á n-úsáid
ach gan an táscaire ann an uair seo.

(i) Mínigh conas is féidir criostail de chlóiríd sóidiam a dheighilt ón meascán imoibriúcháin sa
fhleascán cónúil. 6
galú / téamh ...6

(j) Tabhair dhá réamhchúram sábháilteachta agus na turgnaimh seo á ndéanamh. 2×6
caith lámhainní / caith speaclaí cosanta nó súlchosaint / bain úsáid as ceangal gruaige / caith cóta
saotharlainne / glan suas doirteadh ar bith, etc
dhá cheann ar bith...2×6

Ceist 11

(a) I bhFíor 20 taispeántar mála plaisteach polaitéine a dhéantar as an ngás *hidreacarbóin*, eitín (C_2H_4).

Mínigh an téarma *hidreacarbón*.

2×3

comhdhúil charbóin agus hidrigine

...3

amháin

...3

Tabhair foinse nádúrtha amháin de *hidreacarbóin*.

6

(gás nádúrtha) / gual / ola / athchogantaigh / goirt ríse / portaigh / díscáoileadh fuíollábhair orgánacha i líonadh talún, etc

...6

Is gás *hidreacarbóin* eile é eatán (C_2H_6) agus tá dhá adamh carbóin ina mhóilíní sin freisin.

Cad é an difríocht struchtúrach idir móilín eitíne agus móilín eatáin?

6

tá nasc dúbailte ag eitín (idir na hadaimh charbóin) / naisc aonair ar fad atá ag eatán

...6

[glac le struchtúir atá idirdhealaithe i léaráidí ...6]

Déan cur síos ar thástáil cheimiceach chun an difríocht struchtúrach seo a dhearbhu.

5, 1

cuir tuaslagán bróimín leis / cuir sármhanganáit photaisiam aigéadaithe nó MnO_4^- agus H^+ leis

...5

dídathaithe in eitín / níl sé dídhathaithe le heatán

...1

(b) I bhFíor 21 taispeántar cuid de leagan amach saotharlainne le haghaidh táirgeadh agus bailiú gás eitíne trí eatánól galaithe á chur thar sholad C.

Sainaithin solad C.

6

ocsaíd alúmanaim / Al_2O_3

...6

Mínigh

(i) conas a choimeádtar an t-eatánól ag deireadh an phromhadáin

6

(úsáid a bhaint as) olann ghloine nó olann chadáis

...6

(ii) conas a dhéantar an t-eatánól a ghalú ansin.

6

ag téamh go hindíreach / ag téamh an chatalaigh / dóire Bunsen a chur air

(ar an bhfeadán faoin gcatalaíoch)

...6

[ceadaigh dóire Bunsen a chur faoin eatánól nó téamh díreach...3]

(c) Dóinn eitín go heisiteirmeach in ocsaigin chun dhá chomhdhúil a dhéanamh.

Cad is brí le himoibriú eisiteirmeach?

6

(imoibriú a) scaoileann teas

...6

Sainaithin an dá chomhdhúil a dhéantar.

2×6

uisce

...6

dé-ocsaíd charbóin

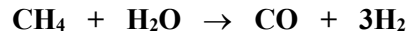
...6

Cén saghas lasrach a bhreathnaítear nuair a dhéantar promhadán eitíne a thástáil le birín beo adhmaid?

6

gorm / lonrach nó buí nó geal / gan a bheith an-toiteach nó a bheith beagán toiteach

...6

Ceist 12**Freagair dhá chuid ar bith.****2×33****(a) Imoibríonn meatán le gal faoi choinníollacha áirithe chun hidrigin a dhéanamh de réir na cothromóide seo a leanas:****Tabhair úsáid tráchtála amháin a bhaintear as hidrigin.****6**

úsáidtear é chun amóinia a dhéanamh / úsáidtear é i bpróiseas Haber / úsáidtear é mar imoibrí dí-ocsaídiú / úsáidtear é chun ola a hidriginíú / úsáidtear é i gcealla breosla / úsáidtear é mar bhreosla / úsáidtear é in aerlonga / úsáidtear é i mbalúin aimsire, etc

...6

Cad is brí le mól de shubstaint?**6**

aonad SI do mhéid (substainte) / méid ina bhfuil uimhir Avogadro nó 6×10^{23} cáithníní nó adamh nó móilíní / mais mhóilíneach nó adamhach i ngram

...6

Nuair a úsáidtear 32 g de mheatán san imoibriú, ríomh**(i) líon na mól de mheatán a úsáidtear****2×3** $(M_r =) 16$

...3

 $32 \div 16 = 2$ (mhól)

...3

(ii) mais na hidrigine a tháirgtear**3×3**

6 mhól

...3

 $(M_r =) 2$

...3

 $6 \times 2 = 12$ (g)

...3

(iii) an toirt ag t.b.c. a líonann an gás hidrigine a tháirgtear.**6****[H = 1; C = 12; is é 22.4 lítear an toirt mhólarach ag t.b.c.]** $6 \times 22.4 = 134.4$ (lítear)

...6

(b) Ullmhaítear gás ocsaigine sa tsaotharlann trí leacht A a chur le solad B mar a thaispeántar i bhFíor 22.**(i) Tabhair ainmneacha nó foirmlí A agus B.****2×6**

A: sárocsaíd hidrigine

...6

B: dí-ocsaíd mhangainéise / ae / soilire

...6

(ii) Déan cur síos ar an gcuma a bhíonn ar sholad B.**6**

(púdar) dubh / (púdar) dúdhonn, púdar (an-mhín) / fíochán feola dearg / fréamhacha plandaí

snáithíneacha

ceann amháin ar bith...6

(iii) Cén feidhm atá leis an solad B san imoibriú ceimiceach seo?**6**

catalaíoch / chun an t-imoibriú a bhrostú

...6

(iv) Déan cur síos ar conas a úsáidtear birín beo chun láithreacht gás ocsaigine a bhrath.**6**

athlasann sé (nuair a bhíonn ocsaigin ann)

...6

(v) Tabhair úsáid tráchtála amháin a bhaintear as gás ocsaigine.**3**

déanamh cruach / áis anáilithe i gcúrsaí leighis nó i seomra ocsaigine nó cóir leighis a chur ar nimhiú CO nó cóir leighis ar ghalar scamhógach nó cóir leighis ar ghortú meatáin / úsáid ag oibríthe éigeandála / úsáid ag tumadóirí nó eitleoirí nó dreapadóirí ard-airde / chun breosla roicéad a dhó / i gcealla breosla / bladhaire ocsaicéitiléine nó miotail táthaithe nó ghearrtha / dul i ngleic le truailliú / cóireáil scéimhe nó craicne / caitheamh aimsire (i mbéar ocsaigine) / i mbuama-chalraiméadar, etc

ceann amháin ar bith...3

(c) Scrúdaigh gach cur síos sa tábla:

A	Substaint ar féidir léi feidhmiú mar aigéad nó mar bhun in imoibriú
B	Dúil i ngrúpa 18 den tábla peiriadach
C	Grúpa de dhúile atá an-imoibríoch
D	Substaint nach n-athraíonn an dath ar thuaslagáin litmis
E	Comhdhúil dénrtha ina bhfuil an t-ochtú dúil sa tábla peiriadach
F	Cáithnín fo-adamhach a fhaightear i núicléas gach uile adamh
G	Cáithnín fo-adamhach a bhfuil lucht diúltach air

I do fhreagarleabhar, déan gach téarma thíos a mheaitseáil le cur síos amháin (A go dtí G thuas).

prótón
amfайтеireach
triathghás

leictreon
neodrach

miotail alcaile
ocsaíd

3×6, 3×3

A = amfайтеireach
B = triathghás
C = miotail alcaile
D = neodrach
E = ocsaíd
F = prótón
G = leictreon

na chéad trí fhreagra ceart ...3×6, an dara trí fhreagra... 3×3

Cad is *iseatóip* dúile ann?

2×3

adaimh ag a bhfuil an uimhir adamhach chéanna / adaimh na dúile céanna acu /adaimh ag a bhfuil an líon céanna prótón (agus) ...3

maisuumhir éagsúil / líon éagsúil neodrón / maisí éagsúla 3

